

PORILAISTA TEATTERIA 140 VUOTTA

Estetiikan professori Fredrik Cygnaeus esitti vuonna 1859 ohjelmakirjoituksessaan vaatimuksen, että ”näyttämö on tehtävä suomalaiseksi sekä kieleltään että mieleltään”. Ylioppilaiden harjoittamat teatteriesitykset olivat saaneet hänet vakuuttuneeksi siitä, että uusi kotimainen ammattiteatteri voisi olla suomenkielinen. Toukokuussa 1869 tapahtunutta Aleksis Kiven ”Lean” ensiesitystä pidetään suomenkielisen näyttämötaiteen syntyhetkenä.

Suuri kiitos suomenkielisen teatterin merkityksen oivaltamisesta kuuluu estetiikan dosentti Kaarlo Bergbomille. Vuonna 1872 eräät talonpoikaissäädyn jäsenet jättivät valtiopäiville anomuksen, jossa esitettiin, että Helsingin uudessa teatteritalossa näyteltäisiin vuoroin ruotsinkielisiä ja suomenkielisiä näytelmiä. Talonpojat protestoivat teatterille maksettavaa julkista tukea vastaan, sillä heidän mielestään teatteri suuntasi toimintansa vain Helsingin ruotsinkieliselle sivistyneistölle. Kaarlo Bergbom puolusti protestoijia lehtikirjoituksessaan, jossa hän korosti miten tärkeää olisi antaa tilaa suomenkieliselle, arvokasta, valistavaa ja isänmaallista draamaa esittävälle laitokselle.

Suomalainen Teatteri perustettiin nopeasti tämän polemiikin jälkeen. Johtajaksi saatiin Kaarlo Bergbom. Ongelmaksi muodostui kuitenkin näyttämötilojen puute. Näytäntöpaikkaa valitessa kieliristiriitaa ei haluttu korostaa, ettei se vaikeuttaisi uuden teatterin menestystä. Kielikysymyksellä oli suuri vaikutus siihen, että suomenkielisen teatterin toiminnan lähtökohdaksi lopulta valittiin Pori. Porin kaupungin enemmistö oli suomenkielisiä ja suhde ruotsinkielisiin oli sovinnollinen. Pori oli varakas kauppakaupunki, jossa oli jo vuosikymmeniä harrastettu näyttämötaidetta. Esityksiä varten oli hotelli Otavan yläsalissa pieni näyttämö. Tässä tilassa esitettiin 13.10.1872 Suomalaisen teatterin ensimmäinen näytäntö. Kansallinen teatteri oli syntynyt.

Ensimmäinen Suomalaisen Teatterin näytös Porissa

Hotelli Otavan teatterisali täyttyi yleisöstä. Sitä oli enemmän kuin missään aiemmassa Porissa järjestetyssä esityksessä. Kaikki eivät edes mahtuneet sisälle. Tilaisuuden aloitti prologi ”Alkajaisnäytelmä”. Tätä seurasi Runebergin runosta Pilven veikko mukailtu kuvaelma, Topeliuksen laulunäytelmä Saaristossa ja Sotavanhuksen joulu. Etenkin viimeinen sai yleisön haltioituneeksi ja huu-

tamaan Maamme-laulua, jonka orkesteri soitti yleisön kuunnellessa sitä seisten. Ensi-illan jälkeen kaupungin suomen kielen ystävät järjestivät juhlatilaisuuden, jossa puheita pitivät muun muassa ruukinpatruuna Antti Ahlström sekä tilanomistaja Edvin Avellan. Antti Ahlström esitti kiitoksensa Porille langenneesta kunniasta paikkakunnan omalla murteella.

Porilaisen teatteriharrastuksen ”näyttämöt”

Näytelmäharrastusta on esiintynyt opiskelijapiireissä jo 1600-luvulla. Myöhemmin näytelmien esittäminen siirtyi yksityiskoteihin. 1700-luvun puolivälissä näytelmien esittäminen yliopisto- ja koulukaupungeissa kiellettiin, sillä sen katsottiin aiheuttavan kurittomuutta. Säännöstä kuitenkin lievennettiin ja seurueet saivat esiintyä juhlatilaisuuksissa sekä koulujen loma-aikoina. Teatteriharrastus levisi Suomessa nopeasti säätyläispiireistä kaikkiin yhteiskuntaluokkiin. Porissa nähtiin ensimmäisiä teatteriesityksiä jo 1700-luvulla. Näytelmiä esittivät vierailevat ulkomaiset teatteriseurueet, sekä Poriin sijoitetut venäläiset sotilaat. Näytelmäseurueita saapui Suomeen Venäjältä, Saksasta ja Ruotsista. Seurueista tunnetuin oli K.G. Seuerlingin seurue, joka antoi Porissa 36 näytäntöä. Näytäntöjen määrä kertoo paikkakunnan aktiivisesta yleisöstä, sillä Porin väkiluku oli tuohon aikaan 2500 henkeä. Näytäntöpaikkana oli tuolloin Petrelin Sali, jossa kaupungin porvarit ja käsityöläiset pitivät klubi-iltojaan. Tässä salissa myös paikalliset teatteriharrastajat järjestivät oman seuranäytelmätilaisuutensa vuonna 1848.

Porin palo vuonna 1852 aiheutti taukoa myös teatteritoiminnassa. Palossa tuhoutui lähes koko Vanha Pori. Tuli tuhosi kirkon, raatihuoneen, koulun ja 74 % väestöstä jäi kodittomaksi. Uudelleenrakentaminen alkoi kuitenkin heti ja se eteni nopeasti. 1860-luvun alkuun mennessä kaupunki oli jo pääpiirteissään valmis. Myös kauppa ja merenkulku elpyivät ja teollistuminen voimistui. Porvariston elintaso nousi ja sen mukana virkistyi myös kulttuurielämä. Näytäntöjä alettiin nyt järjestää Sofiegartenin päärakennuksessa joen pohjoispuolella. Hotelli Otavan valmistuttua vuonna 1875 muodostui sen yläsalista suosittu kokoontumispaikka, jossa järjestettiin konsertteja ja tanssiaisia. Sali tarjosi hyvän esityspaikan myös näytelmille, sillä se voitiin tarvittaessa muuttaa teatteriksi.

Vuonna 1862 Porilaiset amatöörinäyttelijät esittivät erään illan päätteeksi Adolph Bäuerlen näytelmän *Luultu Ruhtinas, huvitus yhdessä osakkeessa*. Tämä oli ensimmäinen Porissa esitetty suomenkielinen näytelmä. Suomenkielisen näytelmän esittämiseen suhtauduttiin Porissa innostuneesti ja

isänmaallisen hartaasti. Samana vuonna aloitettiin keskustelu oman teatteritalon rakentamisesta. Yrityksiä sen rakentamiseksi oli jo aiemmin, mutta vuonna 1881 päästiin vihdoinkin todelliseen suunnitteluvaiheeseen. Alusta loppuun haluttiin teatteritalon rakentaminen tehdä laadukkaasti. Takaiskujenkaan kohdalla ei tingitty, vaan rakentaminen vietiin kunnialla loppuun. Arkkitehti Johan Erik Stenbergin suunnittelema teatterirakennus vihittiin käyttöön 29.12.1884. Uusi teatteritalo oli lähinnä vierailijoiden ja ruotsinkielisen seuranäyttämön hallussa, kunnes Porin Näyttämö aloitti siellä toimintansa.

Kiertue- ja seuranäytelmistä Porin teatteriin

1800-luvun lopulla Poriinkin alettiin perustaa vakinaisia näyttämöitä, harrastelijavoimin. Vanhin näistä on raittiusseura Alphan näyttämö, joka perustettiin 1880-luvulla. Alphan raittiusseura sai tuohon aikaan oman talon, johon rakennettiin myös näyttämö. Teatteriharrastus oli herättänyt innostusta myös Porin työväenyhdistyksessä ja 1887 yhdistys perusti alaosastokseen näytelmäseuran. Näytelmiä esitettiin Porin työväenyhdistyksen talolla. Yleisöpuolan välttämiseksi Alphan ja Porin työväenyhdistyksen näytelmäseurat sopivat näyttelevänsä vuorosunnuntaina. Tämä käytäntö kuitenkin muuttui työväenyhdistyksen näytelmäseuran toiminnan voimistuessa. Alphan näyttämö lopetti toimintansa vuonna 1924 taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Samalla toimintaa jatkamaan perustettiin yhdistys nimeltä Porin Näyttämön kannatusyhdistys.

Vuosisadan vaihteessa näytteleminen kuului lähes joka seuran toimintaan. Eri ammattiosastot ja ammatilliset yhdistykset järjestivät *näytelmällisiä iltamia*, sekä yksittäisiä näytäntöjä eri hyväntekeväisyys tarkoituksiin. Porilaisessa teatteritoiminnassa, kuten muuallakin maassa, alkoi vuonna 1917 maamme itsenäistymisen myötä murroskausi, jolloin yleisö alkoi vaatia alalle enemmän syventymistä ja taiteellista tasoa. Kansalaissodan aiheuttaman tauon jälkeen työväenyhdistyksen näyttämö herätettiin taas eloon. Porin Työväen Näyttämö lopetettiin ja Porin Työväen Teatterin varsinainen ensi-ilta järjestettiin helmikuussa 1920.

Porin teatteritalo

Porin teatteritalon on piirtänyt ruotsalainen arkkitehti J.E.Stenberg. Talon rakennustyöt alkoivat yli kymmenen vuoden suunnittelun jälkeen vuonna 1883. Kaikessa pyrittiin ensiluokkaisuuteen, niin työn kuin rakennusmateriaalienkin laadussa. Useassa työvaiheessa turvaututtiin ruotsalaiseen työvoimaan, sillä vastaava erikoisammattitaitoa ei täältä löytynyt. Myös tontti, jolle teatterirakennus rakennettiin, haluttiin parhaalta paikalta. Tontti ostettiin leskirouva Grönfeldtiltä 3000 markan kauppahintaan.

Porin teatteritalo Oy:n ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat konsuli Adolf Rohde, raatimies Gustaf Sohlström, apteekkari Robert Junnelius, varatuomari Axel Bergbom sekä pormestari Edvard Møllander. Ensimmäiseksi johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin apteekkari Junnelius ja hän toimi tehtävässään kaksi vuotta. Ensimmäisenä valmistuivat ravintolatilat, jotka otettiin käyttöön marraskuussa 1884. Teatteritalon vihkiäisiä vietettiin 29.12.1884. Vihkiäisohjelmassa esitettiin sekä suomen- että ruotsinkielistä ohjelmistoa paikallisten amatöörienäyttelijöiden voimin. Lopuksi orkesteri soitti Maamme-laulun.

Teatterit yhdistyvät

Vuoden 1928 loppupuolella alkanut yleismaailmallinen lamakausi vauhditti *Porin Työväen Teatterin* ja *Porin Näyttämön* yhdistymistä yhdeksi teatteriksi. Asiaan suhtauduttiin Porin Työväen Näyttämöllä aluksi varauksella, sillä teatterin katsojamäärät olivat voimakkaassa kasvussa. *Draamallisen taiteen asiantuntijalautakunta* ehdotti opetusministeriölle, että 1 325 000 markan suuruinen avustus jaettaisiin kahden teatterin kesken siten, että Porin Työväen Teatteri saisi summasta vain 50 000 markkaa. Asiantuntijalautakunnan ehdotukseen uskottiin vaikuttaneen se, että Porin Näyttämöllä toimi enemmän koulutuksen saanutta henkilöstöä kuin Työväen Teatterissa. Silti Porin Työväen Teatteria oli yhtä lailla totuttu pitämään ammattiteatterina kuin Porin Näyttämöäkin. Teattereiden vertaamisen mielekkyyttä alettiin vähitellen kyseenalaistaa ja Draamallisen taiteen asiantuntijalautakunnan päätös avustuksen jakoperusteista katkeroitti mieliä. Ratkaiseva askel asian etenemisessä oli Porin kaupunginvaltuuston päätös, ettei kaupunki enää myöntäisi rahaa kahdelle eri teatterille, jos nämä eivät ainakin periaatteessa harkitsisi yhdistymistä. Monien keskustelujen jälkeen Porin kaupunginvaltuusto päätti 18.11.1930 hyväksyä kaupunginhallituksen ehdotuksen kahden teatterin yhdistymisestä Porin Teatteriksi.

Porin Teatterin avajaisnäytäntö pidettiin 16.9.1931 ja näytelmäksi valittiin Gustaf von Numersin *Elinan surma*. Pääosissa näyttelivät Sally Friberg (myöh. Karuna), Pekka Niskanen ja Emma Väänänen. Näytelmä sai innostuneen vastaanoton. Teatterin vakinaiseen näyttelijäkuntaan kuului aluksi yksitoista näyttelijää. Lisävahvistuksena toimi joukko iltanäyttelijöitä.

Porin Työväen Teatterin entinen johtaja Pekka Niskanen johti Kalle Rounin kanssa Porin Teatteria aluksi tasavertaisesti, mutta jo vuoden kuluttua Niskanen siirtyi takaisin työväenyhdistykseen johtaakseen uudelleen perustettua harrastajapohjaista näyttämöä.

Ensimmäinen nousukausi päättyy talvisotaan

Helge Ranin lanseerasi omalla johtajakaudellaan (1934 – 1940) *teatterin mainosviikot*. Aktiivinen mainonta tuotti myös tulosta ja teatterin katsomot alkoivat täyttyä. Porin Teatteri kehittyi nopeasti saavuttaen vankan aseman kotimaisessa teatterikentässä. Ohjelmistoa hallitsivat kotimaiset näytelmät.

Aleksis Kiven syntymän 100-vuotisjuhlan kunniaksi 10.10.1934 valmistui Elsa Soinin kirjoittama näytelmä, *Kirves iskee kiveen*, jonka teatterinjohtaja Helge Ranin itse ohjasi. Pääosassa Kiven roolissa loisti Ossi Elmstedt (myöh. Elstelä). Näytelmä oli valtaisa yleisö- ja arvostelumenestys. Ohjausta pidettiin ”tyylikkäänä” ja kaikin puolin onnistuneena. Eniten sai kiitosta pääosan esittäjä, joka kriitikoiden mielestä oli eläytynyt rooliinsa Aleksis Kivenä niin täydellisesti, että hän ”o l i Kivi”, ”viimeistä piirtoa myöten”. Näytelmää esitettiin myöhemmin myös maaseudulla, jossa se sai poikkeuksellisen lämpimän vastaanoton. Esitystä verrattiin jopa ”jumalanpalvelukseen”. Erinomaisesta arvostelu- ja yleisömenestyksestä huolimatta näytelmää ei kuitenkaan kelpuutettu *Suomen Näyttämöiden Liiton 10. teatteripäiville*. Asiasta kehittyi suorastaan teatteriskandaali. Porin Teatteri esitti näytelmän kaikesta huolimatta päivien ulkopuolella, Suomalaisessa Oopperassa, missä täysi katsojallinen teatterin ammattilaisia otti sen vastaan innostuneesti.

Koko kansan teatteriksi

Vuonna 1940 Porin Teatterin johtoon tuli ensimmäinen, ja toistaiseksi ainoa naisjohtaja, Glory Leppänen. Hänen aloittaessaan työnsä sota häytti suuresti teatterin toimintaa, sillä suurin osa

miesnäyttelijöistä joutui olemaan rintamalla. Tämä vaikeutti erityisesti näytelmien valintaa, koska oli pyrittävä etsimään tekstejä, joissa olisi enemmän naisrooleja. Materiaalipulasta johtuen myös lavastuksia oli vaikea rakentaa, mikä haittasi näytelmien ylöspanoa.

Sota-aikana ei ohjelmiston suhteen ollut nähtävissä mitään selvää linjaa. Isänmaalliset aiheet olivat joka tapauksessa hieman muita enemmän esillä. Yleisö kävi innokkaasti teatterissa, sillä huvituksia oli vähän. Sodan loputtua Porin Teatteri oli taloudellisesti vankalla pohjalla.

Tamperelainen Kalle Kirjavainen tuli johtajaksi vuonna 1947. Hän kehui porilaista yleisöä ”kiitolliseksi”, sillä Kirjavaisen mukaan porilaiset ”rakastavat teatteria ja antavat sille tukensa”. Hänen tavoitteensa oli tehdä ”koko kansan teatteria”, missä hän selvästi onnistui, koska teatterin katsojamäärät kasvoivat hänen kaudellaan ennätysmäisiksi. Porin Teatteri huomattiin myös Helsingissä, jonka lehdissä luonnehdittiin ”teatterin elävän hedelmällistä vaihetta”. Kirjavainen suosi erityisesti amerikkalaista modernia draamaa ja vakavahenkisiä näytelmiä.

Ohjelmisto monipuolistuu ja kansainvälistyy

Keväällä 1951 Porissa järjestettiin *XXIV valtakunnalliset teatteripäivät*, joille kokoontui yli kolmesataa osanottajaa. Katselmuksessa nähtiin neljä näytelmää, joiden taiteellinen anti todettiin korkeatasoiseksi. Teatteripäivien keskeiseksi keskustelun aiheeksi nousi ”valtiollisen kiertuteatterin saaminen maaseudun kulttuuritarpeita tyydyttämään”.

Matti Kassilan johtajakaudella 1950-luvun puolivälissä alettiin näyttelijöitä kiinnittää ensimmäistä kertaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Tätä ennen näyttelijöiden vuosittainen vaihtuvuus oli ollut melko suurta.

Kassila pyrki virittämään yleistä keskustelua teatterin tekemisestä. Hän kannusti näyttelijöitä arvostamaan ammattiaan ja korosti teatterin yhteiskunnallista tehtävää sekä vastuuta mielipiteiden muodostajana ja keskustelun herättäjänä ajankohtaisista asioista.

1950-luvulla Porin Teatterin ohjelmistoon otettiin entistä useammin ulkomaisia klassikonäytelmiä. Tällaisia olivat esimerkiksi Molièren näytelmät *Saituri* ja *Luulosairas*, Anton Tšehovin *Kirsikkapuisto* sekä Jean Anouilhin *Antigone*.

Ilmari Unho tuli Poriin johtajaksi vuonna 1957. Teatteri oli hänelle ennestään tuttu, sillä hän oli kuulunut henkilökuntaan kolmekymmentäluvulla. Näyttelijäkunta oli vakiintunut. Jussi Piironen ja Joel Asikainen toimivat näyttelijäntyönsä ohella usein myös ohjaajina. Asikainen oli kunnostautunut erityisesti operettien ja laulunäytelmien ohjaamisessa.

Unhon kaudella ohjelmisto oli suurelta osin kevyttä. Häntä kiinnosti erityisesti sodanjälkeinen saksalainen tuotanto. Teatteria kehitettiin kouluttamalla iltanäyttelijöitä ja avustajia sekä rakentamalla ravintolatiloihin pieni intiimi näyttämö, jonka avajaiset pidettiin syksyllä 1959. Ensimmäiseksi näytelmäksi valittiin Mika Waltarin *Rakas lurjus*. Pieni näyttämö pysyi toiminnassa enemmän tai vähemmän aktiivisesti vuoden 1970 kevääseen saakka.

Organisaatiomuutoksia

Ohjaaja-näyttelijänä aikaisemmin toiminut Martti Lahtinen, toimi Porin Teatterin johtajana miltei koko 1960-luvun ajan. Hänellä oli vahva aiempi kokemus niin ohjaajana kuin johtajana Hämeenlinnasta ja Lappeenrannasta.

Vuonna 1961 Porin Teatterissa tehtiin merkittävä organisaation muutos, jonka seurauksena johtotehtävät jaettiin toimitusjohtajan ja taiteellisen johtajan kesken. Pitkäaikainen johtokunnan puheenjohtaja varatuomari Kaarlo Saarenheimo valittiin teatterin toimitusjohtajaksi. Vuonna 1964 perustettiin Porin Teatterisäätiö. Säätiön perustaminen oli vaihtoehto täyskunnalliselle teatterille. Näin haluttiin välttää liiallinen sidonnaisuus kaupungin budjettiin.

Musikaalit tulivat 1960-luvulla Porin Teatterin ohjelmistoon pysyvästi. *Viulunsoittaja katolla* sai innostuneen vastaanoton marraskuussa 1966. Näyttelijä Joel Asikainen vietti 35-vuotistaiteilijajuhlaansa maitokuski *Tevjen* roolissa.

Näyttelijöiden määrä kasvoi 1960-luvulla seitsemääntoista henkeen. Teatteriin tuli näyttelijöiden lisäksi myös muuta vakinaista henkilökuntaa. Kapellimestariksi valittiin Leevi Rantalaiho ja vaki-tuiseksi lavastajaksi Matti Saarnio. Lisähenkilökuntaa saatiin myös teatterin tekniselle puolelle: näyttämömestari, puvustonhoitaja, valaistusmestari ja näyttämöpäällikkö. Erkki Kuntun johtama

balettikoulu aloitti toimintansa teatterin tiloissa. Sen puitteissa perustettiin ”oma luokka” näyttelijöille ja musikaaleissa tanssiville avustajille.

1960-luvulla yhteiskunnallinen protestihenki alkoi Suomessa vahvistua. Tästä syystä vaihtoehtoiset kansalaisliikkeet ja ajoittain varsin radikaali yhteiskuntakritiikki sekä taiteen avantgardismi juurtuivat myös Suomeen, ja lopulta myös Poriin.

Porin Teatteri otti Friedrich Dürrenmattin kirjoittaman mustan komedian *Fyysikot* kolmantena suomalaisena teatterina ohjelmistoonsa. Helsingissä ja Lahdessa näytelmä ei ollut saanut erityisemmin kiitosta, mutta Porissa talvella 1962 yleisö otti sen innostuneena vastaan. *Fyysikoiden* menestys rohkaisi teatteria valitsemaan seuraavaksi ohjelmistoonsa Eugène Ionescon *Tuolit*, mikä oli ”ensimmäinen Porin Teatterissa esitetty avantgardistinen näytelmä”. Keijo Lindroosin roolityötä vanhan miehen osassa kiitettiin, samoin kuin Veli Tuomas-Kettusen ohjausta. Näytelmä herätti joka tapauksessa yleisössä vilkasta keskustelua. Keskustelu jatkui, kun ohjelmistoon valittiin Väinö Linnan trilogian *Täällä Pohjantähden alla* dramatisointi romaanin toisesta osasta. Sisällissotaan liittyvien yksityiskohtien käsittely kuohutti yleisön tunteita puolesta ja vastaan.

Kohti osallistuvaa teatteria

Uusi johtaja Kurt Nuotio esitti näytäntökauden 1968 avajaispuheessaan yhteentoista kohtaan tiivistyneen ”ohjelmajulistuksen”. Sen voi nähdä liittyneen vuosikymmenen vaihteen yleiseen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen murrokseen. Porilainen teatteriyleisö saatiin ainakin kiinnostumaan ja odottavalle kannalle siitä, mitä tuleman pitää.

Kurt Nuotion teesit:

Me emme halua yhdentekevää teatteria, joka vaikenee ajastamme, jossa ovat läsnä ihmisen hätä ja häpeä.

Me emme halua teatteria, joka ryhmittyy samaan joukkoon museoiden ja kuolleitten runoilijoiden syntymäkotien kanssa.

Me emme halua teatteria, jossa joudutaan valitsemaan itsepetoksen ja rehellisyyden kanssa.

Me emme halua työskennellä teatterissa, joka ei pysty heijastamaan oman aikakautensa sisältöä.

Me emme halua teatteria, joka kykenee heijastamaan pelkästään maailmamme pinnallisia arvoja, sillä se kaivertaa teatterimme sisältä päin ontoksi.

Me emme halua olla kokeilematta jokaista aihetta, joka ajaa teatteria pois hautakammioistaan houkutellakseen uutta yleisöä.

Me emme halua säilyttää teatterin tarunhoitoisuutta.

Me emme halua teatteria, joka ei pysty saamaan ihmistä liikkeelle perinteellisistä asenteistaan ja asemistaan ja joka ei liiku.

Me tunnustamme sen, että ihmisen näköpiiri on avartunut, hän ei enää koe yksiulotteisesti, yksiselitteisesti ja yksiarvoisesti, vaan että ärsykkeiden lisääntyminen on muuttanut havaintotottumuksiamme.

Me tunnustamme, että teatteri on kehittynyt taiteista hitaimmin.

Me tahdomme itsetietoista ja vastuuntuntoista teatteria ja teatterityöntekijöitä, avointa teatteria, joka pystyy herättämään ihmisissä yhteiskunnallisiin syihin perustuvia tarpeita.

Nuotion ensimmäinen ohjaus Bertolt Brechtin *Setsuanin hyvä ihminen* onnistui erinomaisesti ja erityisesti pääosan esittäjä Airi Pihlajamaa sai kiitosta tulkinnastaan. Kurt Nuotio viihtyi Porissa johtajana kolme vuotta, ja seuraava johtaja, Ossi Räikkä, vain kaksi. Räikkä halusi korostaa teatterin yhteiskunnallisuutta poliittisuuden sijaan. Yleisömäärät kasvoivat. Lauri Kokkosen kirjoittama *Ruskie neitsyt*, William Shakespearen *Macbeth* ja Kalle Päätalon romaanidramatisointi *Mustan lumen talvi* olivat kaikki sekä yleisö- että arvostelumenestyksiä.

Vuoden 1972 yksi merkittävimmistä teatteritapauksista oli Suomalaisen Teatterin 100-vuotisjuhlat. Juhlallisuudet alkoivat Porissa perjantaina 13.10.1972. Juhlatilaisuus avattiin hotelli Otavaan rakennetulla historiallisella näyttelyllä. Porin Teatterin juhlaensi-iltana esitettiin Minna Canthin *Työläisvaimo* (tunnetaan paremmin nimellä *Työmiehen vaimo*). Lauantaina esitettiin Suomen Kansallisteatterin tulkinta Canthin näytelmästä *Anna-Liisa*. Juhlailallinen järjestettiin hotelli Otavassa.

Vuosikymmenen alussa Porissa aloitettiin alueteatteritoiminta ja henkilökunnan kokonaismäärä kasvoi yhteensä 46 henkeen. Näyttelijöitä talossa oli 21, teknistä henkilöstöä 14, toimistohenkilökuntaa 4, kaksi sihteeriä, kaksi johtajaa, ohjaaja, lavastaja ja kapellimestari.

Syksyn 1971 aikana Porin Teatteri kävi läpi laajat peruskorjaus- ja entisöimistyöt. Vuonna 1973 valmistui lisärakennus, jossa näyttelijöille saatiin mm. uudet pukuhuonetilat ja studionäyttämö.

Kolmikko Eeva Salminen, Ritva Siikala ja Tapio Parkkinen johtivat Porin Teatteria Ossi Räikän kaksivuotiskauden jälkeen kolme vuotta pyrkien ”ohjelmistovalinnoissaan omaperäisyyteen ja asteittain kansallisempaan ilmeeseen”.

Suvalosta nykypäivään

Kari Suvalo tuli Porin Teatteriin johtajaksi vuonna 1975 viihtyen talossa lähes kaksikymmentä vuotta. 1980-luvun alussa teatterin studionäyttämölle perustettiin lasten- ja nuortenteatteri Finkerpori, joka oli lajissaan ensimmäinen kiinteän ammattiteatterin yhteyteen perustettu lasten- ja nuortenteatteri. Sillä oli oma kiinteä viisihenkinen näyttelijäkuntansa. Tekniselle puolelle palkattiin neljä työntekijää.

Päänäyttämön ohjelmistossa oli yhä enenevässä määrin uusia kotimaisia kantaesityksiä: Erkki Mäkisen *Kauhea murhamies Lalli*, Tapio Parkkisen Poriin sijoittuva *Pumpulitehtaan Ulla* ja Kalvevi Kalemaan *Eetu Salin*. Monet musikaalit kuuluivat kiinteänä osan Porin Teatterin ohjelmistoon. Niistä mainittakoon mm. *Enkeleitä Broadwayllä*, *Annie mestariampuja*, *Valkoinen hevonen*, *Can-Can*, *Tanssiva Savoy*, *My Fair Lady* ja *Viulunsoittaja katolla*.

Kari Suvalon jälkeen Markus Packalén ja Risto Ojanen toimivat taiteellisina johtajina kumpikin kolme vuotta. Ojasen kaudella vuonna 1997 Porissa vieraili Jouko Turkka ohjaten näytelmän *Täysin tyydytetty nainen*, jonka hän oli kirjoittanut yhdessä poikansa Juha Turkan kanssa. Pääosissa olivat Sirpa Lumikko, Taneli Rinne, Ossi Kangas ja Olli Tuominen. Porilainen yleisö oli vilpittömän kiinnostunut ja Helsingin Sanomien ”pelätty kriitikko” Jukka Kajava ylisti porilaisten näyttelijöiden taitoja ja toivotti heidät tervetulleiksi esityksellään Helsinkiin, ”mikäli hänellä itsellään vain olisi teatteri, johon heidät kutsua”.

Uuden vuosituhanen johtajina ovat toimineet Reino Bragge ja Patrik Drake, joista jälkimmäinen jatkaa edelleen Porin Teatterissa. Porissa satsataan musiikkiteatterin lisäksi edelleen näkyvästi lastenteatteriin, vaikka studionäyttämölle perustettu Finkerpori, jäikin aikoinaan suhteellisen lyhytaikaiseksi kokeiluksi. Teatteri valmistaa säännöllisesti lastennäytelmiä sekä pienelle että päänäyttämölle. Strategiansa Porin Teatteri määrittelee seuraavasti:

Porin Teatteri on Satakunnan johtava teatteri, joka pyrkii laajalla ohjelmistollaan tarjoamaan teatterielämyksiä ja teatterin tenhoa Satakunnassa yli maakuntarajojen.

Porin Teatteri on aikaansa seuraava, kaiken aikaa kehittyvä, ohjelmistoltaan kunnianhimoinen ja monipuolinen, yleisönsä huomioiva, elämyksellinen sekä raikkaasti kantaa ottava. Teatteri antaa paitsi taiteellisia elämyksiä myös ajattelun ja maailmankuvan muodostamiseen tarpeellisia aineksia.

Korkeatasoiset kulttuuripalvelut ovat yksi hyvinvoinnin edellytys. Porin Teatteri on merkittävä osa Porin ja maakunnan kulttuuripalveluja. Teatterille on tärkeää yhteistyö paikallisten ja maakunnan kulttuuritoimijoiden kanssa samalla kun se pyrkii olemaan valtakunnallisesti arvostettu teatteri.

Porilainen teatterikenttä laajenee

Rakastajat - teatterin perustivat näyttelijät Hilikka Ollikainen, Angelika Meusel, Kai Tanner sekä lavastaja – puvustaja Lizz Santos vuonna 1991. Porin keskustassa nyt jo yli kaksi vuosikymmentä toiminut huoneteatteri on ainoa satakuntalainen vapaa ammattiteatteriryhmä. Rakastajat on halunnut tehdä ”taiteellisesti tinkimätöntä, haastavaa ja rohkeaa teatteria”. Teatterin toiminta on sittemmin laajentunut huomattavasti, sillä nykyisin Rakastajilla on alkuperäisen Hilikka-näyttämön lisäksi Kulttuuritehdas Kehräämö, joka sijaitsee entisen puuvillatehtaan tiloissa.

Lainsuojattomat – festivaali on Rakastajien vuosittain järjestämä vapaiden ammattiteatteriryhmien katselmus, joka on kasvavan porilaisen yleisön myötä saanut yhä enemmän myös valtakunnallista huomiota. Festivaalin esiintyjiin kuuluu kotimaisten taiteilijoiden lisäksi kansainvälistä tarjontaa mm. Saksasta ja Irlannista. Festivaali järjestettiin syksyllä 2012 jo kolmannentoista kerran.

Rakastajien tuotantoon on vuosien varrella kuulunut mm. Harold Pinterin, August Stridbergin ja Samuel Beckettin tekstien lisäksi myös kosolti kotimaisia kantaesityksiä mm. kirjailija-ohjaaja Juha Siltaselta.

Ja lisää toimijoita...

Kulttuuritalo Annankatu 6 eli kansankielellä ”Annis” tai ”Talo” on toiminut nuorten ”omana paikkana” jo yli kolmekymmentä vuotta. Anniksella on mahdollista harrastaa musiikkia, teatteria, kuvataiteita, seinämaalausta, valokuvausta ja elokuvaa. ”Talon orgaanisuus on luonut poikkeukselliseen ja kokeelliseen ilmaisuun kannustavan ympäristön, joka ei aseta luovuudelle rajoja”. Anniksella ei siis harrasteta pelkästään teatteria, siellä kannustetaan löytämään kunkin harrastajan omat henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet taiteen ja luovuuden laajalla kentällä. Talossa toimii monenlaisia aktiivisia ryhmiä talon vanhimpien toimijoiden, Porin

Teatterinuorten ja Vihreän Teatterin lisäksi. Näitä ovat mm. Leikkiteatteri ry., KA-TU – teatteri, Musateatteri Vinkuintiaanit ja Teatteri Moderni Kanuuna.

Porin Teatterinuoret on vuonna 1973 perustettu Suomen suurin lapsi – ja nuorisoteatteri. Teatterinuorten harrastustoimintaan kuuluu kaikki, mikä teatterissa voi ylipäänsä kiinnostaa. Siellä on mahdollista puvustaa, lavastaa, suunnitella valoja, tehdä musiikkia jne. Näytelmät valmistuvat esitettäväksi useiden kokoneiden ohjaajien johdolla eri ryhmissä. Keväisin Anniksella onkin yleensä varsinainen ensi-iltojen ”suma”. Nuoria kannustetaan tekemään työtä kokonaisvaltaisesti olemalla kaikessa tekemisessä mukana, siivoustalkoista lavastusten rakentamiseen.

Anniksen toinen alusta alkaen mukana ollut ryhmä on Vihreä Teatteri, joka on toiminut jo vuodesta 1961 yhtäjaksoisesti valmistuen sekä kesä- että sisäteatterinäytelmiä. Periaatteena on alusta asti ollut, ettei kukaan näyttelijä saa työstään palkkaa.

Con`takti – teatteri on porilainen harrastajateatteri, joka on toiminut vuodesta 1988. Sen perusti Harry Viita, teatterin nykyinen kunniapuheenjohtaja. Toiminnan aloitti alun alkaen yhdeksän henkilöä. Tekijöitä on vuosien varrella tullut jatkuvasti lisää. Lähes kolmekymmentä vuotta porilaista teatteritarjontaa rikastuttanut Con`takti on tuonut taiteellisesti kunnianhimoisia ja tinkimättömiä esityksiä porilaisen yleisön tietoisuuteen.

Monikasvot on Porin työväenopiston yhteydessä toimiva näytelmäpiiri. Se perustettiin vuonna 1978, jolloin sen monivuotiseksi ohjaajaksi ja opettajaksi tuli Helka Kuusiluoto. Vuosien varrella vetäjät ovat vaihtuneet, mutta Monikasvot haluaa yhä edelleen tarjota kaikenikäisille harrastajille ”matalan kynnyksen” teatterin tekemiseen.

Porilaista teatteritarjontaa on viime vuosina tuonut oman mielenkiintoisen lisänsä myös Porin Ylioppilasteatteri, joka perustettiin vuonna 2007. Se haluaa palvella porilaista teatterikenttää innokkaasti uusien voimin. Ohjelmisto on ollut alusta alkaen kunnianhimoista ja tekemisen jälki tasokasta. Ohjelmistoon on kuulunut mm. Timo K. Mukan *Tabu* ja Jari Juutisen *Minä olen ... Adolf Eichmann*.

Porissa tehdään lisäksi monivuotoista kesäteatteria ammattimaisesti Kirjurinluodolla sekä harrastajapohjalta Vihreän Teatterin lisäksi mm. Pajurannan kesäteatterissa. Kirjurinluodon kesäteatteria on vuodesta 2008 johtanut Maria Kuusiluoma, syntyjään porilainen, nykyään Suomen Kansallisteatterissa vaikuttava näyttelijä.

Otavan ensimmäisestä suomenkielisestä teatteriesityksestä on kulunut 140 vuotta. Siinä ajassa ehtii tapahtua paljon ja kaikenlaista, myös teatterissa. Se lienee kuitenkin varmaa, että porilaisten rakkaus teatteriin on vuosien saatossa vain kasvanut ja vahvistunut. Aktiivisia toimijoita on tullut lisää ja ne kaikki rikastuttavat kau-

pungin teatterielämää omalla persoonallisella tavallaan. Perinteet velvoittavat jatkamaan samalla kutsuen yleisöä uusien elämysten äärelle. Porissa lokakuussa 2012

LÄHTEET:

Kirjallisuus:

Aro, Matti: *Suomalaisen teatterin vaiheita*. Arvi A. Karisto Osakeyhtiö, Hämeenlinna 1977.

Heikinheimo, Märta: *Porin teatteritalo 100 vuotta 1884 – 1984*. Satakunnan Kirjateollisuus Oy, Pori 1984.

Lampinen, Marja-Liisa: *Teatteri Porissa. Porin teatteritoiminnan historia 1848 – 1973*. Satakunnan Kirjateollisuus osakeyhtiö offset, Pori 1976.

Martin, Timo; Niemi, Pertti & Tainio, Ilona (toim.): *Suomen teatterit ja teatterintekijät*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1974.

Räty-Hämäläinen, Aino (toim.): *Käsi sydämellä*. Tammi, Helsinki 1969.

Saarenheimo, Kaarlo: *Porin teatteritalo ja Porin teatteri edeltäjäineen*. Satakunnan Kirjateollisuus Oy, Pori 1945.

Seppälä, Mikko-Olavi & Tanskanen, Katri (Toim.): *Suomen teatteri ja draama*. Like Kustannus Oy, Helsinki 2010.

Seppälä, Riitta & Tainio, Ilona: *Suomen teatterit ja teatterintekijät 1993*. Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliito ry. ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1993.

Tainio, Ilona (toim.): *Suomen teatterit ja teatterintekijät 1983*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1983.

Teatterin tiedotuskeskus: *Teatterit ja teatterintekijät 2005*. Like, Helsinki 2005.

Kuvalähteet:

Porin Teatterin arkisto

Rakastajat - teatterin arkisto

Satakunnan Museon kuva-arkisto

Internetlähteet:

<http://www.hs.fi/kulttuuri/teatteri/artikkeli/Mik%C3%A4%C3%A4n+ei+ole+tottaja+kaikki+kuitenkin+on+Jouko+ja+Juha+Turkan+n%C3%A4ytelm%C3%A4+on+Porissa+my%C3%B6s+yleis%C3%B6menesthttp://www2.pori.fi/teatteri/ys/970322302> [12.5.2012.]

<http://www2.pori.fi/teatteri/> [12.5.2012.]